

Таємнича Україна

Урок логіки для 2-го класу

Олександр МИТНИК, д-р пед. наук, професор,
НПУ імені М. П. Драгоманова;

Наталія ПЕТРОВСЬКА, вчитель-методист,
учитель початкових класів, Скадовський НВК
“Академічна гімназія”, Херсонська обл.

Учні 2-го класу впродовж навчального року ознайомилися з багатьма найпростішими і водночас основоположними поняттями логіки. Аби узагальнити ці знання, дати змогу дітям пережити відчуття задоволення від власних досягнень, варто провести підсумковий урок у вигляді своєрідного пошуку чогось небувалого, наприклад — див України. Виконуючи завдання і відкриваючи для себе щось нове, цікаве, учні водночас усвідомлюють вартісність знань, адже саме вони допомагають робити відкриття.

Пропонуємо вашій увазі такий урок.

Тема. Узагальнення й систематизація вивченого за рік.

Мета. Узагальнити та систематизувати знання учнів про поняття і судження. Вдосконалювати вміння будувати визначення поняття, добираючи найближчий рід та формулюючи видову відмінність; визначати істинність суджень; перетворювати істинні судження на хибні й навпаки; складати прості судження, використовуючи узагальнювальні слова: *всі, деякі, жодний*; розв'язувати задачі методами припущення та вилучення. Розвивати варіативність і гнучкість мислення, вміння доводити й відстоювати свою думку. Виховувати прагнення досягати взаєморозуміння, вміння працювати в колективі, самостійність.

Матеріали та обладнання: навчальний посібник “Логіка. 2 клас” (авт. О. Я. Митник); інтерактивна дошка, презентація, добірка відео про дива України (“Долина нарцисів на Закарпатті”, “Асканія-Нова”, “Олешківська пустеля”, “Озеро Синевир”); мапа України, картки завдань для групової роботи, картки з текстом легенди (за кількістю учнів), зображення скриньок з підказками.

Тип уроку — урок систематизації та узагальнення знань.

Хід уроку

I. Організація класу до роботи (1–2 хв)

— Ми починаємо урок. Прислухайтесь. Що ви чуєте? Тиша... Так, саме зараз, у цій тиші, народжуються

цікаві творчі думки. Згодом ми їх почуємо, бо ми на уроці... (логіки).

II. Актуалізація опорних знань. Повідомлення завдань уроку (5–6 хв)

1. Бесіда

— Які розділи логіки ви вивчали у 2-му класі? (Розділи “Поняття” та “Судження”).

— Що таке поняття? (Поняття — це думка, передана словом — назвою предмета).

— Як в українській мові називають слова — назви предметів? (Іменники).

— Що таке судження? (Судження — це думка, висловлена розповідним реченням).

— Що схоже, а що відмінне у визначеннях поняття й судження?

Діти мають усвідомити, що і поняття, і судження є думками. Але форми передачі цих думок різні. Думка-поняття передається назвою предмета, думка-судження — розповідним реченням.

— Чого ви навчилися протягом року?

З допомогою вчителя діти згадують: визначати вид поняття; розкривати зміст поняття, добираючи найближчий рід та формулюючи видову відмінність; перетворювати істинні судження на хибні й навпаки; розв'язувати задачі методами припущення та вилучення.

2. Повідомлення завдань уроку

— Сьогодні ми повторимо вивчене у 2-му класі. А нагородою за правильне виконання завдань стане

Варіативні курси ● Логіка

відкриття тих чарівних куточків нашої Батьківщини, які ми з гордістю називаємо “дивами України”.

3. Вправа “Назви родове поняття”

Педагог демонструє слайд з неповним визначенням поняття.

Диво — ..., що викликає подив, здивування, захоплення.

— У визначенні пропущено найближче родове поняття. Виберіть його серед таких слів: явище, почуття, матеріал.

Учні мають вибрати слово “явище”, вставити його у речення і дати повне визначення поняття “диво”.

— Молодці! Отже, знань у вас достатньо. Розпочнімо роботу.

III. Узагальнення та систематизація вивченого матеріалу (30–32 хв)

1. Визначення виду поняття

У кожного учня картка з текстом легенди.

— Прослухайте легенду, підкресліть поняття, які у ній зустрічаються.

Діти по черзі зачитують по одному реченню легенди, виконують завдання.

Нарцис

В одному селі, що біля річки Хустець, жив дуже вродливий парубок. Він любив ходити на берег річки і, схиливши голову, дивитися у воду на свою вроду. Одного разу повз того хлопця йшов чаклун. Його розсердила самозакоханість хлопця, і зі словами “Віднині ти завжди дивитимешся у воду” чарівник перетворив його на нарцис.

У цієї гарної квітки голівка схилена і ніколи не підводиться. Ніби сидить красень-хлопець і дивиться у воду на свою вроду.

— Серед знайдених понять визначте: 2 загальних, 2 конкретних, 1 збірне, 1 абстрактне та 1 одиничне. Зачитайте їх у називному відмінку однини.

Слухаючи відповіді дітей, учитель звертає їхню увагу на те, що одне й те саме поняття може належати до різних видів. Так, поняття “село” можна визначити як загальне (назва групи, у якій одиничними будуть назви сіл) і як збірне. Село є певною територією, яка об’єднує певні групи об’єктів: житлові та нежитлові приміщення,

рослини, тварин, людей тощо. Аналогічне пояснення можна використати для поняття “річка”. Абстрактне поняття — “врода”. Одиничне — “Хустець”. Конкретних понять у тексті багато (“хлопець”, “парубок” тощо).

— Ви добре виконали завдання. Хто здогадався, яке диво приховано у цій легенді? (Учні висловлюють припущення. Педагог підводить їх до думки, що у легенді йдеться про Долину нарцисів на Закарпатті, яку вважають одним з див України).

Педагог демонструє відео “Долина нарцисів на Закарпатті”.

2. Складання суджень

— Складіть судження з поняттями: нарцис, квітка, використовуючи на початку певне узагальнувальне слово: усі, деякі. (Усі нарциси є квітами. Деякі квіти — нарциси).

3. Побудова визначень понять

— Бачу, ви добре навчилися складати судження. А тепер перевірмо, чи вмієте ви давати визначення поняттям. Аби відкрити наступне диво України, вам необхідно розфарбувати одним кольором клітинки зі словами, що розкривають зміст понять, поданих у колонці “Назва”, і з самими поняттями. Скориставшись зразком, побудуйте речення — визначення поняття.

Назва	Найближчий рід	Видова відмінність
ковила	заповідник	росте у степу
олень	рослина	форма охорони природи
Асканія-Нова	тварина	гілчасті роги і короткий хвіст

Зразок. Ковила — це рослина, яка росте у степу.

— Ви успішно впоралися із завданням. Спробуйте відгадати, яке диво приховано у складених вами визначеннях понять.

— Запрошую вас до справжнього дива Херсонщини — заповідника “Асканія-Нова”.

Педагог демонструє відео “Асканія-Нова”.

4. Визначення істинності суджень

— Серед наведених речень знайдіть судження. Визначте, істинним чи хибним є кожне з них.

Заповідник “Асканія-Нова”

Олешківська пустеля

Долина нарцисів на Закарпатті

- А Усі пустелі знаходяться в Африці. (*Хибне*).
 Б Принаймні одна з пустель є в Україні. (*Істинне*).
 В Я подорожував Олешківською пустелею. (*Це твердження. Неможливо визначити, істинне воно чи хибне*).
 Г Олешківська пустеля знаходиться на Херсонщині. (*Істинне*).
 Ґ Діти, бережіть природу! (*Спонукальне речення*).
 Д Деякі рослини ростуть у пустелі. (*Істинне*).

5. Перетворення хибних суджень на істинні

- Пригадайте, як перетворювати хибні судження на істинні. (*Необхідно змінити узагальнювальне слово*).
 — Перетворіть хибне судження на істинне. (*Деякі пустелі знаходяться в Африці*).

6. Розв'язування задачі методом припущення

- Визначити, яке диво приховане у змісті наступного завдання, вам допоможе підказка, що лежить в одній зі скриньок.

Учитель демонструє скрині на слайді й формулює задачу.

- Одна зі скриньок червона, друга — блакитна, третя — зелена. Визначте за допомогою методу припущення, у якій скриньці підказка.

Зміст задачі

На червоній скриньці написано "Підказка тут", на блакитній — "Зелена скринька порожня", а на зеленій — "Тут пастка". Усі написи хибні. Знайдіть скриньку з підказкою.

Діти висловлюють припущення, розмірковують.

Зразок міркувань

Якщо перетворимо хибні записи на істинні, отримаємо: "У червоній скриньці підказки нема"; "Зелена скринька не порожня"; "У зеленій скриньці нема пастки". Отже, підказка у зеленій скриньці.

Діти відкривають скриньку і знаходять у ній мішечок з піском.

- Отже, диво, яке криється у змісті щойно розв'язаного нами завдання, пов'язане з піском. Поміркуйте, яке речення з попереднього завдання теж пов'язане з піском, і спробуйте назвати ще одне диво України.

Якщо діти не здогадалися, то вчитель говорить, що це — Олешківська пустеля (Олешківські піски).

Педагог демонструє відео "Олешківська пустеля".

7. Розв'язування задачі методом вилучення

- Незабаром літні канікули, і кожен з вас мріє десь відпочити, як і троє хлопчиків-однокласників, про яких складено наступну задачу.

Учитель демонструє слайд з умовою задачі.

Зміст задачі

Однокласники Олег, Микола та Андрій на канікулах відпочиватимуть у горах, на озері та на морі. Олег і той, хто поїде на море, сидять за однією партою. Миколка часто бував на морі, проте цього разу туди не поїде. Олег

мріє побувати у горах. Визначте, де відпочиватиме влітку кожен з хлопчиків.

— Яким методом будемо розв'язувати задачу? (*Методом вилучення*).

— Як оформимо розв'язання задачі? (*У вигляді таблиці*).

Учні під керівництвом педагога будують таблицю.

	Гори	Море	Озеро
Олег			
Микола			
Андрій			

У таблиці діти позначають випадки, що суперечать умові. Свій вибір коментують.

Зразок оформлення розв'язання задачі

	Гори	Море	Озеро
Олег	–	–	+
Микола	+	–	–
Андрій	–	+	–

Відповідь. Олег відпочиватиме біля озера, Андрій — на морі, Микола — в горах.

8. Розташування понять за обсягом

- Розташуйте подані поняття за обсягом: від більшого до меншого: *озера, річки, океани, моря, озеро Синеvir*.

Діти виконують завдання на інтерактивній дошці.

— Яке поняття найменше за обсягом? (*Озеро Синеvir*).

— Озеро Синеvir — ще одне диво України. Це найбільше озеро Українських Карпат.

Педагог демонструє відео "Озеро Синеvir".

Озеро Синеvir

IV. Підсумок уроку (1–2 хв)

- Молодці. Ви правильно виконали всі завдання і ознайомилися з кількома дивами України. Пригадайте, з якими.

— Про які поняття ви почули вперше?

— Яке диво вразило вас найбільше?

— За бажанням удома ви можете перевірити свої знання, працюючи самостійно за посібником "Логіка. 2 клас". Ви можете виконати завдання за вибором рубрики "Перевір себе" (с. 86, №№ 1, 2). ●